

Motywacje uczniów do nauki języka niemieckiego

The motivations of pupils towards German language learning

DOI: 10.47050/jows.2021.2.xxx

DAMIAN KOT

Współcześnie uważa się, że jedną z najważniejszych ról w nauce języka obcego z perspektywy ucznia odgrywa motywacja, która z jednej strony ułatwia zdolnym i pilnym osiągnąć zamierzone cele, a z drugiej pomaga tym mniej zdolnym i mającym mniejsze możliwości osiągnąć choćby najmniejszy sukces (Dörnyei 2005: 65). Wyróżnia się różne rodzaje motywacji, przy czym najbardziej powszechne wydają się podziały na motywację zewnętrzną i wewnętrzną oraz pozytywną i negatywną. Mirosław Pawlak (2011: 33) wskazuje na ogromne znaczenie motywacji zewnętrznej i konieczność traktowania jej jak procesu, ponieważ jest ona zmienna. To z kolei wymaga od nauczycieli pewnej elastyczności w dostosowaniu technik motywacyjnych do zmieniających się celów ich uczniów – zarówno tych bliższych, jak i dalszych. Motywacja pozytywna stanowi z kolei nieodłączny element dydaktyki, a za nią najczęściej odpowiedzialny jest podczas lekcji sam nauczyciel.

Niemiecki z góry skazany na porażkę?

Język niemiecki, który zazwyczaj nauczany jest jako drugi język obcy, stanowi często pewnego rodzaju obciążenie dla tych, którzy ani nie planują zdawania egzaminów z tego języka, ani nie wiążą z nim swojej ścieżki zawodowej, tym samym koncentrując się zwykle na nauce języka angielskiego. Język ten wprowadzany jest zwykle dopiero od klasy 7 lub – przed reformą edukacji z roku 2017 – od 1 klasy gimnazjum, a niejednokrotnie nauka języka niemieckiego rozpoczyna się dla niektórych dopiero w szkole ponadpodstawowej (dawniej ponadgimnazjalnej).

Christoph Mohr (2015: 108) zwraca uwagę, że nauka drugiego języka obcego – najczęściej właśnie niemieckiego – rozpoczyna się zbyt późno. Ma to związek z zakończeniem procesu lateralizacji, w wyniku czego dochodzi do wyraźnej dominacji jednej z półkul mózgowych, dlatego też dziesiąty rok życia uznawany jest za górną granicę rozpoczynania nauki języka obcego. Kluczowe są też czynniki neurobiologiczne, jak elastyczność krtani przed osiągnięciem tego wieku, uwarunkowania socjolingwistyczne, otwartość, brak uprzedzeń czy strachu przed formułowaniem spontanicznych wypowiedzi u młodszych dzieci (Heydt 1991: 274; Arabski 1997: 84; Wieszczeżyńska 2000: 7). Rozpoczęcie nauki drugiego języka obcego po kilku latach nauki języka angielskiego jest jedną z przyczyn powstania błędów interferencyjnych, które często opóźniają osiągnięcie sukcesu w nauce języka niemieckiego, chociaż znajomość języka angielskiego może też zostać wykorzystana w procesie nauczania języka niemieckiego, o ile nauczyciele germaniści posiadają takie kompetencje. Te czynniki, a także indywidualne predyspozycje, cele, plany, marzenia oraz

problemy natury psychicznej, uwarunkowania neurobiologiczne czy różnego rodzaju deficyty (dysleksja, dysortografia, problemy z koordynacją wzrokowo-słuchową itp.) mogą znacząco wpływać na stopień motywacji uczniów. Czy istnieją zatem uczniowie zmotywowani do nauki języka niemieckiego?

Badanie stopnia motywacji uczniów do nauki języka niemieckiego

OPIS BADANIA I RESPONDENTÓW

Aby dowiedzieć się, jak wygląda stopień motywacji moich uczniów, przeprowadziłem ankietę za pomocą formularza Google. Wśród 62 respondentów znalazły się 34 dziewczęta oraz 28 chłopców klas 1–3 liceum ogólnokształcącego, w którym od kilku lat nauczam. Pięćdziesiąt procent ankietowanych stanowili uczniowie liceum czteroletniego, a drugą połowę – uczniowie liceum trzyletniego. W liceum trzyletnim uczniowie podzieleni są na grupy wg poziomów zaawansowania oraz według realizowanego zakresu podstawy programowej. Osiemnaście procent badanych stanowi grupa uczniów realizująca język niemiecki w zakresie rozszerzonym (zarówno w liceum trzy-, jak i czteroletnim), 11 proc. to uczniowie będący w grupach zaawansowanych, kontynuujących naukę po gimnazjum, 26 proc. to uczniowie rozpoczynający naukę od podstaw po gimnazjum, a 45 proc. respondentów stanowią uczniowie liceum czteroletniego, którzy uczyli się języka niemieckiego w szkole podstawowej. Ponieważ nasza placówka stanowi zespół szkół, z częścią uczniów znamy się od gimnazjum / szkoły podstawowej. Formularz, w którym zawarta była zupełnie anonimowa ankieta, wypełniali chętni uczniowie. W części ankiety poświęconej motywacji uczniowie udzielali odpowiedzi na pytania zarówno jednokrotnego, jak i wielokrotnego wyboru oraz pytania otwarte.

WYNIKI BADANIA

Pierwsze pytanie dotyczyło powodów, dla których uczniowie wybrali naukę języka niemieckiego w liceum ogólnokształcącym. Ponad 66 proc. respondentów zdecydowało się na wybór języka niemieckiego, ponieważ chcieli oni kontynuować jego naukę. Niemal jedna czwarta badanych (23 proc.) dokonała takiego wyboru, ponieważ zakłada, że znajomość języka niemieckiego przyda im się w życiu zawodowym. Kolejne 23 proc. ankietowanych zadeklarowało, że po prostu podoba im się ten język. Piętnaście procent ankietowanych lubi uczyć się języka niemieckiego, 10 proc.

podaje jako powód fakt, że znało wcześniej nauczyciela i wiedziało, z kim będą odbywać się zajęcia w szkole ponadpodstawowej/gimnazjalnej, 8 proc. zostało namówionych do nauki tego języka przez rodziców, a pozostałe pięć powodów (przy czym na każdy przypada ok. 2 proc.) stanowią: chęć zdawania egzaminu zewnętrznego (matura / egzamin ósmoklasisty), chęć bycia z kolegą/koleżanką w jednej klasie/grupie, brak chęci kontynuowania nauki języka nauczanego w poprzedniej szkole (j. rosyjski), brak możliwości wyboru języka interesującego respondenta (j. hiszpański) oraz większa łatwość w przyswajaniu języka niemieckiego niż innych języków obcych.

Na podstawie uzyskanych odpowiedzi na pytanie o subiektywną ocenę swojego stopnia motywacji w sześciostopniowej skali (przy czym 1 oznacza zupełny brak motywacji, a 6 – bardzo dużą motywację), można stwierdzić, że 11 proc. uważa, że ich motywacja jest na bardzo wysokim, dla 15 proc. – na wysokim, dla 26 proc. – na dosyć wysokim, a dla 27 proc. – na średnim poziomie. Szesnaście procent uważa, że ich motywacja do nauki języka niemieckiego jest na dosyć niskim poziomie, a 5 proc. w ogóle nie jest zmotywowana do nauki tego języka.

Co wpływa pozytywnie na motywację uczniów?

Na to pytanie uczniowie mogli udzielać dowolnych odpowiedzi. Najczęściej pojawiającymi się były:

- sposób prowadzenia lekcji, organizacja i system nauki stosowany przez nauczyciela (12 proc.),
- aspekty praktyczne, nauka języka w celach zawodowych (11 proc.),
- dobre oceny (9 proc.).

Co ciekawe, 8 proc. badanych podało, że motywuje ich nie tyle sposób prowadzenia zajęć, co sam nauczyciel i jego podejście do uczniów. Daleko poza podium znalazły się: zauważanie własnych postępów (5 proc.), chęć jak najlepszego posługiwania się tym językiem (5 proc.), zamiar uzyskania wysokiego wyniku z egzaminu zewnętrznego (5 proc.), możliwość komunikowania się z osobami z zagranicy (5 proc.), praca w grupie (3 proc.), sukcesy odnoszone na lekcji (3 proc.) oraz pewność siebie związana z rozumieniem danego tematu lekcji (3 proc.). Wśród udzielanych odpowiedzi, stanowiących każdorazowo ok. 2 proc. głosów, znalazły się pochwały ze strony nauczyciela, zaangażowanie nauczyciela, chęć nauki tego języka, zamiar mieszkania w przyszłości w kraju niemieckojęzycznym, tematyka zajęć oraz radość rodzica, której przyczyną jest otrzymanie przez ucznia dobrej oceny.

Wśród odpowiedzi na pytanie dotyczące motywacji pozytywnej pojawiła się też chęć otrzymania promocji do następnej klasy (2 proc.), a jednej osoby pozytywnie nie motywuje zupełnie nic (2 proc.). Cztery osoby (6 proc.) nie potrafiły udzielić odpowiedzi na to pytanie, pisząc „nie wiem”, a 5 osób (7 proc.) zostawiło puste miejsce, nie podając tym samym żadnej odpowiedzi.

Sukces na niemieckim?

W ankiecie pojawiło się pytanie, czy uczniowie – również wedle opinii ich samych – odnoszą na zajęciach sukcesy. Z analizy tej części badania wynika, że aż 70 proc. uczniów jest przekonana o odnoszeniu sukcesów na lekcjach. Przykładami takich sukcesów są najczęściej zauważane przez nich postępy w rozumieniu ze słuchu i komunikacji, ale też pochwały czy nagradzanie aktywności związanej z pracą na lekcji. Wśród odpowiedzi pojawiły się ponadto głosy świadczące o tym, że respondenci dużo nauczyli się podczas zdalnego nauczania (5 proc.). Trzy procent badanych jest przekonanych, że odnoszą sukcesy, ale małe, a jeden badany uważa, iż odnosi sukcesy, o ile wcześniej jest przygotowany do lekcji. Dziesięć procent respondentów nie udzieliło odpowiedzi na to pytanie, a kolejne 10 proc. uważa, że nie odnosi żadnych sukcesów na lekcjach języka niemieckiego.

Motywacja uczniów do pracy na lekcji

Pytanie o podstawowe czynniki motywujące do pracy na lekcji języka niemieckiego również nie powinno pozostać bez odpowiedzi. Podczas udzielania odpowiedzi każdy mógł podać kilka czynników. Dla aż 69 proc. badanych podstawowy motywator stanowią plusy za pracę na lekcji, zamieniane następnie – po zdobyciu określonej ich liczby – na ocenę za pracę na lekcji. Dwadzieścia dziewięć procent uczniów uważa, że do pracy na lekcji motywuje ich sam nauczyciel, a 15 proc. badanych mobilizuje też stres. Dla 16 proc. motywatorem do pracy na lekcji jest poczucie pewnego rodzaju odpowiedzialności za grupę: „Jeśli ja się nie odezwę, nikt inny tego nie zrobi”. Kolejnymi czynnikami zachęcającymi do pracy na lekcji są: koledzy i koleżanki (5 proc.), samorozwój (3 proc.), aspekty praktyczne, zawodowe (3 proc.), plan otrzymania dobrego wyniku na egzaminie zewnętrznym czy też staranie się w celu bycia dopuszczonym do egzaminu maturalnego (3 proc.), a jedna osoba podaje, że sama się motywuje (2 proc.).

Mimo że wyniki powyższych analiz można uznać za dosyć optymistyczne, pozostaje jeszcze ostatnie pytanie: „Co wpływa negatywnie na Twoją motywację do nauki języka niemieckiego?”

Dominującymi odpowiedziami są:

- zła ocena (16 proc.),
- nic, wszystko jest w porządku, jestem pozytywnie zmotywowana/zmotywowany (14 proc.),
- nadmiar obowiązków, tj. dużo godzin lekcyjnych, duża liczba zadań domowych z innych przedmiotów (13 proc.),
- język niemiecki jest trudny (11 proc.).

Kolejnymi czynnikami demotywującymi uczniów do nauki języka niemieckiego są „niechęć do tego języka” (8 proc.), zaległości z przedmiotu (dotyczy osób, które dołączyły do grup później niż w klasie pierwszej – 5 proc.), za duża ilość materiału do przyswojenia (5 proc.), jak też zupełny brak zainteresowania przedmiotem (3 proc.).

Podsumowanie

Z przedstawionych analiz wynika, że uczniowie dokonują wyboru języka niemieckiego w szkole ponadpodstawowej/ponadgimnazjalnej przede wszystkim dlatego, że chcą kontynuować jego naukę rozpoczętą na poprzednim etapie edukacyjnym. Równie istotnym powodem dokonania tego wyboru jest założenie, że język ten przyda się w celach zawodowych, jak również – wbrew powszechnie krążącym opiniom – pozytywne nastawienie do nauki języka niemieckiego. Nie sposób nie wspomnieć, że ponad połowa uczniów uważa się za zmotywowanych do nauki języka niemieckiego. Jak się okazało, kluczowymi czynnikami determinującymi pozytywną motywację uczniów są: sposób prowadzenia lekcji, cele zawodowe oraz dobre oceny. Uczniowie są też przekonani o tym, że odnoszą sukcesy w nauce języka niemieckiego, co stanowić może potężną bazę do wytworzenia większej dawki motywacji pozytywnej, będącej siłą napędową do odnoszenia kolejnych sukcesów. Kluczem do ich osiągnięcia, ale też do zmotywowania uczniów do zaangażowania się w zajęcia, jest ustalenie sposobu nagradzania uczniów za pracę na lekcji.

Do nauki języka niemieckiego demotywują najczęściej: zła ocena oraz nadmiar obowiązków związanej niejednokrotnie z przeładowanymi programami nauczania i dużą liczbą lekcji oraz zadań do wykonania w ciągu jednego dnia, ale też fakt, że język niemiecki jest trudny do opanowania na poziomie strukturalnym. Ponieważ naukę języków obcych w polskim systemie szkolnictwa zazwyczaj rozpoczyna się od strukturalnie łatwiejszego języka, jakim jest angielski, należy zrobić wszystko, aby angielski był naszym sprzymierzeńcem, a nie wrogiem. Pokazywanie uczniom zależności

i podobieństw między tymi dwoma językami może wpłynąć pozytywnie na proces przyswajania języka niemieckiego.

Istotne są w tym kontekście także rola i podejście nauczyciela, którego uczniowie podawali w ankiecie za jeden z czynników motywacyjnych, jak również stres, który – mimo że będący z założenia zjawiskiem negatywnym – mobilizuje i zwiększa prawdopodobieństwo odniesienia sukcesu. To może jednak udać się jedynie wtedy, gdy uczniowie mają poczucie akceptacji, bezpieczeństwa i sprawiedliwego traktowania ze strony nauczyciela bez względu na osiągnięcia przez nich wyniki w nauce. Nie jest przy tym tak ważne, jaki będzie efekt końcowy pracy ucznia. Ważne, aby nauczyciel był w stanie dostrzec jego starania i obiektywnie je ocenić.

BIBLIOGRAFIA

- Arabski, J. (1997), *Uwarunkowania neurolingwistyczne i wiek krytyczny*, [w:] J. Arabski, *Przyswajanie języka obcego i pamięć werbalna*, Katowice: Śląsk, s. 64–86.
- Dörnyei, Z. (2005), *The psychology of the language teacher: Individual differences in second language acquisition*, London: Laurence Erlbaum Associates.
- Heyd, G. (1990), *Deutsch lehren*, Frankfurt am Main: Verlag Moritz Diesterweg.
- Komorowska, H. (2005), *Metodyka nauczania języków obcych*, Warszawa: Fraszka Edukacyjna.
- Krashen, S., Terell, T. (1988), *The Natural Approach*, New York: Prentice Hall Europe.
- Mohr, Ch. (2015), *Niemiecki w Polsce*, „Języki Obce w Szkole”, nr 3, s. 107–110.
- Pawlak, M. (2011), *Nowe spojrzenie na dobrego ucznia w dydaktyce językowej*, „Języki Obce w Szkole”, nr 1, s. 28–37.
- Wieszczyńska, E. (2000), *Dlaczego warto rozpocząć naukę języka obcego w okresie wczesnoszkolnym?*, „Języki Obce w Szkole”, nr 6, s. 6–10.

DAMIAN KOT Nauczyciel kontraktowy języków niemieckiego i szwedzkiego w krakowskim Liceum Ogólnokształcącym – Szkole Mistrzostwa Sportowego Marcina Gortata. Absolwent filologii germańskiej z językiem szwedzkim na Uniwersytecie Śląskim w Katowicach. Współpracował m.in. z Państwową Wyższą Szkołą Zawodową w Tarnowie i C. J. Everest w Krakowie na stanowisku lektora języka niemieckiego.